

ΤΟ ΣΧΗΜΑ ΕΝ ΤΗ ΤΕΧΝΗ

Ἡ στροφή τῆς ματιᾶς μας εἰς τὴν πλέον σταθεράν τῆς μορφὴν εἶνε σχῆμα μὲ πρῶτην ἐντύπωσιν. Σχῆμα ἀπόλυτον διὰ κάθε τέχνην ποὺ δίδει καὶ εἰς τὴν ποίησιν καὶ εἰς τὴν ζωγραφικὴν καὶ εἰς τὴν μουσικὴν καὶ εἰς αὐτὴν τὴν γλυπτικὴν στοιχεῖα μὲ ἕχωρον ρυθμὸν, ἑναρμονισμένον ὁμῶς εἰς ἰδέας καὶ ἀρχὰς ποὺ ἀνάμειξά τους εὐρίσκει κάθε ἄτομον τὴν κίνησίν του.

Καὶ κίνησις εἰς τὴν ὑπόθεσιν αὐτὴν δὲν εἶνε ἡ ἀπλὴ εἰκόνα ποὺ ἀντικατοπτρίζεται στὰ μάτια μας, ἀλλὰ ἡ βαθύτερα ἐπίγνωσις ἐκ τῆς πρῶτης ἐντύπωσως τοῦ σχήματος, τὸ ὁποῖον ὑποκίπται εἰς τὰ ἄτομα μὲ διάφορον ἀντίληψιν εἰς τὴν κριτικὴν του ἄποψιν.

Καὶ τοῦτο διότι ἐνῶ ἔπρεπε ἡ πρῶτη μορφή τοῦ σχήματος νὰ εἶνε ἀντιληπτὴ ἀπ' ὅλους, ὁπότε θὰ παρέμενε καὶ ὁ σκοπὸς στὸ βάθος, συμβαίνει ἐντελῶς τὸ ἀντίθετον. Αὐτὸ δὲ συνήθως ἐπειδὴ μεταβάλλεται κάπως ἡ πελοίθησίς μας ἢ ὁποῖα ἐνισχύεται καὶ προκαλεῖ, κατὰ φυσικὸν λόγον καὶ τὶς ἀναιμικὰς κριτικὰς τῶν εἰδικῶν οἱ ὁποῖοι γνωρίζοντας γράμματα, νομίζουν καὶ εὐκολον τὴν ἀνάγκωσιν τῶν προτερημάτων ἐνὸς ἔργου καὶ τοῦ σκοποῦ διὰ τὸν ὁποῖον προβάλλεται κατ' αὐτὸν ἢ ἐκείνον τὸν τρόπον. Τὸ σχῆμα ἐν τῇ τέχνῃ εἶνε κανὼν καὶ ἡ γνῶσις αὐτοῦ προαπαιτεῖ γνῶσις μὲ σκοπετὸν πλήρη, διὰ τὴν μελέτην τοῦ ὁποῖου χρειάζεται μακροχρόνιος πείρα τεχνικὴ, καὶ μελέτη γενικωτέρα, ρυθμιζούσα

ἀκριβῶς πέραν τῶν τεχνικῶν γνώσεων, τὴν κατάταξιν, παραβολὴν καὶ τὸν συγκριτικὸν καθορισμὸν τῶν λεπτομερειῶν ἀκόμη.

Τὸν καλλιτέχνην γνωρίζομεν ἐν τῷ ἔργῳ αὐτοῦ, ὑπὸ μορφῆς τρεῖς ἐν ὄλῳ. Τὴν ἐλευθέραν, τὴν τῆς σπουδῆς καὶ τὴν ἔμπορικὴν.

Ὅφειλομεν λοιπὸν κατὰ κανόνα εἰς εἴθετα πρὸς τοῦτο ἄξιοι, εὐλακρινῶς νὰ προσέχομεν τὰς περιπτώσεις ταύτας καὶ ἂν ἀκόμη δεχθῶμεν, ὅτι ἀντιπροσοπεύοντες γνώμην γενικὴν κινδυνεύομεν νὰ περιορισθῶμεν εἰς ἀτομικὴν.

Εἰς τὴν πρῶτην εὐρίσκομεν τὴν ἀξίαν καὶ κατεύθυνσιν τοῦ καλλιτέχνου. Εἰς τὴν δευτέραν τὴν ἀκριβῆ ἐκτέλεσιν τῶν ὑπὸ τῆς φύσεως προβαλλομένων ἀντικειμένων. Καὶ εἰς τὴν τρίτην τὴν ἀπαιτήσιν ποὺ προβάλλει, ἡ ἀνάγκη συνενοήσεως τεχνίτου καὶ πελάτου.

Δυνατὸν λοιπὸν ἐκφεύγοντες τῶν σημείων αὐτῶν, ἢ διότι ἔχομεν ἄλλειψιν καταρτισμοῦ σχετικοῦ, ἢ διότι ἔχομεν ἄλλειψιν ἀγωγῆς καὶ κατὰ συνέπειαν τρομερὰν ἀντικεινείαν, νὰ προξενήσομεν εἰς τὰ ἐν τῇ τέχνῃ ἄτομα, τὸ πλέον βάρβαρον κτύπημα, διὰ τὸ ὁποῖον τὸ φάρμακον ἐστὶν δυσεύρετον πρὸς ἐπούλωσιν πληγῆς, ἢ ὁποῖα μένει ἀνεξάλειπτος, διὰ τὸν γράφοντα, καὶ δὲ διὰ τὸν Τεχνίτην. Ἐπὶ παραδείγματι. «Ἐπιστρέψα; ἐκ Παρισίων ἠγγάσθην, καὶ τὴν ἐργασίαν μου ἐξέθεσα εἰς δύο ἐκθέσεις καλλιτεχνικοῦ τινὸς σωματεῖου. Εἰς τὴν πρῶτην ἡ ἐμφάνισίς τῆς κατὰ τὴν ἀντίληψιν πάντοτε κοινοῦ, ἐφημερίδων, περιοδικῶν καλλιτεχνικῶν, καὶ ἐν μέρει τοῦ διανοουμένου κόσμου, ἐσημείωσε μίαν καλὴν ἐντύπωσιν. Ὅπως δὴποτε δὲ, ἡ πρῶτη ἐντύπωσις εἶνε καὶ μέτρον. Εἰς ὁμῶς ἐκ τῶν λεγομένων κριτικῶν τοῦ ὁποῖου τὰς καλλιτεχνικὰς γνώσεις ἀποτελοῦσι τὰ συντέοντα μερικῶν φίλων του καλλιτεχνῶν,

ἔπεισαν αὐτὸν ν' ἀποσιωπήσῃ τὴν ἐμφάνισίν μου, ὅπερ καὶ ἔπραξε. Εἰς τὴν δευτέραν ἐκθεσιν ἔπραξε τὸ ἴδιον πρᾶγμα εὐχάριστον δι' αὐτὸν καὶ περισσότερον δι' ἐμέ. Πεισθεῖς ὅμως ἀπὸ τοῦ σφοδροῦ ὁδηγοῦς του μετέπειτα, ὅτι ἡ συνέχεια τῆς σιωπῆς του ὑπέθαλπε τὰ σχέδιά μου, ἵσως ἠναγκάσθη μὲ λέξεις μασημένας ἀπὸ ἀπόψεως κριτικῆς, νὰ κατατάξῃ τὸ εἶδος τῆς ἀντιλήψεώς μου ἐπὶ τῆς τέχνης εἰς τοὺς Νεοκλασικιστάς, νομίζοντας, ὅτι δι' αὐτοῦ ὑπεβιβαζόμεν. Συμπληρῶν δὲ τὴν μίαν γκάφαν δι' ἑτέρας ἐν συνεχείᾳ καὶ ἄλλων πολλῶν αἰσθητικοσυγκριτικῶν, μὲ παρέβαλε, μὲ τὸν κατὰ τὴν ἀντίληψιν αὐτοῦ καὶ τῶν ὁδηγῶν του Γ. Βροῦτον γλύπτην.

Ἐκ τοῦ παραδείγματος τούτου προκύπτει ὅτι, ἡ γνώσις τοῦ σχήματος ἐν τῇ τέχνῃ, εἶνε ἡ ἀρχὴ πάσης σκέψεως, καὶ τὸ θεμέλιον ἐνὸς κριτικοῦ οἰκοδομήματος· ἐκ τοῦ ὁποίου ἐξαρτῶνται ἅπασαι αἱ κινήσεις μας αἵτινες ῥυθμίζουσι ἀκριβῶς τὸ εὐσυνείδητον μέτρον τῶν γνώσεών μας ἐν αὐτῇ. Δὲν προβαίνω εἰς τὸν καθορισμὸν καὶ τὴν ἀνάλησιν τοῦ ψευδοκλασικισμοῦ καὶ Νεοκλασικισμοῦ, ἐπειδὴ τυγχάνουσι γνωσταὶ τοῖς πολλοῖς αἱ ἐξελιχθεῖσαι μορφαὶ τῆς γλυπτικῆς κατὰ τοὺς τελευταίους αἰῶνας ἐν αὐτοῖς. Ἀλλὰ ἀπλῶς ἀναφέρω ὅτι, ὁ Βροῦτος ἀπεῖχε ἀπὸ τὸν Νεοκλασικισμὸν ὅσον πᾶς ψευδοκλασικιστῆς ἀπὸ πᾶσαν ἄλλην ἐκδηλωμένην κατεύθυνσιν τεχνικὴν. Οὕτω δὲ εἶνε καὶ δυνατὴ ἡ συσχέτησις των, διότι ἀντίκεινται ἡ μία ἀρχὴ πρὸς τὴν ἄλλην ἐκ βάθρων.

Ἐὰν δεχθῶμεν λοιπὸν ὅτι ἡ κλασικὴ μορφή ἐν τῇ τέχνῃ, μὲ τὴν ἀντίληψιν πού προβάλλει ἡ ἀνάγκη τοῦ αἰῶνός μας εἶνε Νεοκλασικισμὸς, δι' ἕκαστον δυνάμενον νὰ συκρατήσῃ καὶ τὰς δύο ταύτας ἐντυπώσεις· αὐτὸ λέγεται σκοπὸς ἐν τῇ τέχνῃ μὲ τελείαν ἐπίγνωσιν καθήκοντος, εἰδικῶς δὲ δι' Ἕλληνας γλύπτας.

Ἄν ὅμως δεχθῶμεν τὸν Νεοκλασικισμὸν ὡς σφραγίδα τῶν διδασκάλων τῆς σχολῆς τοῦ Βρούτου καὶ παντὸς ἀκολουθήσαντος τὰ στοιχεῖα τῆς σχολῆς ταύτης ἀκόμη, τότε ἐρωτῶ τί εἶνε ψευδοκλασικισμὸς.

Ὁ Κριτικὸς τῆς «Ἑστίας» ἀσφαλῶς ἐὰν ἐγνώριζε τί εἶνε ψευδοκλασικισμὸς τί Νεοκλασικισμὸς, καὶ κάτι ἀκόμη τὸ πὼς βλέπων τις ἰδίους ὅμασι τὴν διάκρισιν ταύτην, ἐπὶ ἐντελῶς νέων ἔργων ἐκφέρει ὀριστικὴν γνώμην, ἀσφαλῶς λέγω δὲν θὰ περιέπιπτε εἰς μίαν τόσοσιν μεγάλην ἀνορθογραφίαν.

Εὐκόλον τὸ κρίνειν, δύσκολον τὸ βλέπειν καὶ κρίνειν. Τὸ σχῆμα ἐν τῇ τέχνῃ εἶνε κανὼν ὅστις ὅμως γεννᾶται ἀνάμεσα ἀπ' τὰ φυσικά μας χαρίσματα.